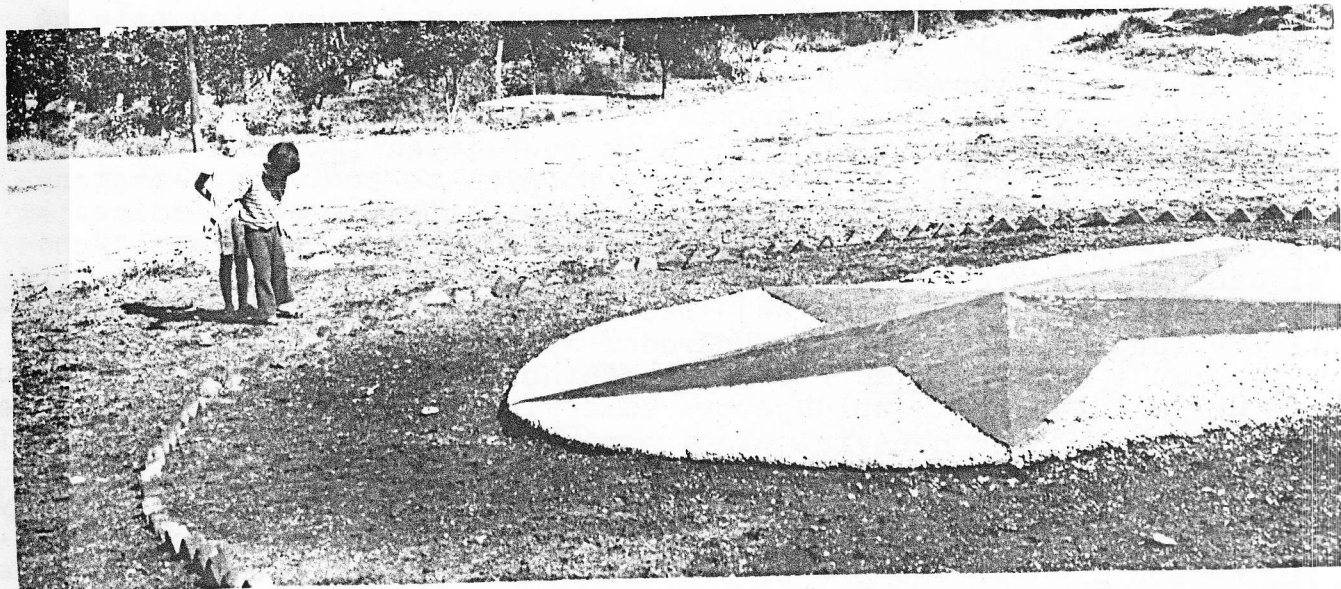

Soumrak revolucí?

V posledních desetiletích a zvláště pak letech se zvyšuje míra i kvalita dávného nesouhlasu a odporu vůči všem násilným prostředkům a metodám. Lidstvo prošlo bouřlivými dějinnými kapitolami a ocitá se v mnohém ohledu na důležitém historickém předělu. Zvyšující se životní úroveň jeho větší části, s tím spojený růst pocitu důstojnosti člověka i ustupování jeho fatalismu ve společenských otázkách, to vše spolupůsobí při utváření se nového náhledu na násilí. Strašlivá zkušenost s hitlerismem a stalinismem a její přetavení ve srozumitelné memento by snad v podmínkách soudobé vzdělanosti mohly znamenat pozvolný, ale o to trvalejší krach všech ideologií, které různými formami tyranie, útlaku a neodůvodněného omezování lidského v člověku realizují všelijaké světlé a jiné zítřky.

Ani za více než dvě generace si lidé nezvykli na novou realitu, kterou je jejich vlastní schopnost zničit samu svou existenci jako druhu. Tváří v tvář překonání tohoto specifického okamžiku v dospívání lidstva se mnoha jeho příslušníkům začíná násilí jako takové jevit netolerovatelným. A důvodů mají ještě více. 20. století dalo lidem dva velké proroky nenásilí, Mahátmu Gándhího a Martina Luthera Kinga. Jejich vkladem rozhodně není jen lepší morálka, ale i konkrétní vítězství a s nimi poznání, že neplatí rovnice násilí = síla a nenásilí = slabost.

Existují samozřejmě i názory odlišné, daleko méně optimistické. Z nepochopení dialektiky dnešního světa vyplývá jednostranný důraz kladený na některé negativní tendence. Je jistě žádoucí nepodceňovat existenci jednotlivců, skupin nebo i celých proudů programově konajících reálné zlo a sloužících kultu násilí. Budoucnost lidstva se neobejde bez střetů s nimi, ale poplatná jim rozhodně nebude. Pokud se lidé vyvarují určitých společných rizik, bude se jejich společenství zdokonalovat a jako plně dospělé nebude poskytovat ani dost dů-

vodů, ani dost prostoru pro násilné skutky.

Dívat se na dějiny lidského rodu prizmatem humanismu patřícího teprve k velkým moderním objevům je zajisté možné, ale nikoliv správné. Při hodnocení historie, již se táhne krvavá stopa nesmyslných a přece formujících válek a revolucí, je nutno odhodit veškerý sentiment a udržet si objektivní kritéria a pravý úhel pohledu. Ve vývoji lidstva, jeho civilizace a kultury, hrály vedle práce a poznávání významnou roli i násilné formy společenského chování. To je nepřehlédnutelnou skutečností. Čas staré rozpory utlumuje, ba i stírá, lidská paměť z protichůdných činů staví sloupy, na nichž dává spočívat velikosti národů i velikosti lidstva. Úhlavní nepřátelé mají své sochy nejen v jednom pomyslném panteónu, ale i v myslích svých potomků figurují vedle sebe jaksi smíření.

Přece však nesmíme relativizovat kategorie dobra a zla. Ani za padesát, ani za dvě stě let nesmí lidé smýt pravdu ze své minulosti a nechat v mizerném dramatu vystupovat dávné protagonisty s jejich osobními úděly bez pozornosti věnované tomu, co pro své současníky udělali dobrého či zlého, bez ohledu na to, co pro ně znamenali.

Pozoruhodný rozvoj hnutí za mír a proti válce je jedním z dokladů onoho sílícího odmítání násilí jako zločinu proti lidství. Pouze vnučený boj proti agresí se vymyká veřejnému odsudku a budí naopak projevy sympatií a solidarity. Zde je také možno hledat kořeny toho, proč na revoluce máme daleko shovívavější a měkčí měřítko než na války. Ano, revoluce je v ideálním případě prostředkem k svržení tyranie s jejím brutálním výkonem moci a k nastolení demokracie a pluralismu. Jen všestranně zaslepený člověk může ale přehlédnout fakt, že v praxi vypadá skoro každá revoluce úplně jinak. Její důsledky co do dopadu na základní lidská práva snesou často plně srovnání s válečnými následky a v některých ohledech je i předčí. Jestliže, jak již bylo řečeno, ve vztahu k dávné historii je pošetilé uplatňovat soudobá hlediska, tak k minulosti málo vzdálené můžeme, ba musíme, přistupovat s kritérii lidskými a humanistickými. Nikdo nám pak nemá právo bránit, abychom soudobé dění, války a revoluce, poměřovali adekvátním aparátem, tj. nezpochybnitelným měřítkem důsledného humanismu.

Oslavy dvou revolucí, které jsou organizovány v naší společnosti každý rok, rozhodně nepřispívají k tomu, aby lidé u nás byli stoupenčí a příznivci revolučního dění. Přes tento nezáměr by mělo být každému jasné, že výročí, které k oněm každoročním letos přistupuje, je opravdu celosvětového významu. Před 200 lety se ve Francii uskutečnila Velká francouzská revoluce. Na jedné straně přinesla nové společenské uspořádání a řadu pokrokových reforem, na druhé straně se vymkla jakékoliv kontrole a dosažené neudržela. Můžeme ji pokládat za jakousi revoluční klasiku. Byla dobyta Bastila, ale zde vězněné je možno stěží považovat za žalářované vlastence a bylo jich ostatně osvobozeno minimum. Vzniklo oslovení "Citoyen!" a "Citoyenne!", ale také mánie gilotinování, nový letopočet, pojem politické levice, srovnávání Lyonu se zemí a hrůzné orgie. Nelze samozřejmě na několika řádcích postihnout charakter oněch bouřlivých let, pád panovníků "z boží milosti" vystřídaný vzestupem mocných ze své vůle a jejich smrt z rukou dalších nedočkavců včetně emancipované atentátnice. Mnohé z peripetií francouzské revoluce se opakovaly v rozmanitých situacích v různých obměnách znovu.

Historie nás poučila, že nejúspěšnější bývají národně osvobozené revoluce. Osamostatnivší se národní společenství má předpoklady k lepšímu a úspěšnějšímu řízení vlastního osudu. Mnoho jiných revolucí, upřímně řečeno, nesplňuje své záměry. Vznikají často z bídy a nenávisti a tak jako nenávist plodí nenávist i bída plodí často jen bídu, včetně morální. Vybíjí se nahromaděné vášně. Vůdci revoluce bývají někdy převálcováni vývojem událostí, mnohdy samovolným a neřiditelným. Také o nich nelze mít iluze. Dispozice, na základě nichž se prosazují, nejsou dispozicemi pro každou dobu a pro každou práci. Vůbec "na

štíru" bývají s tolerantností a demokratismem. Nebývají nebo přestávají být "jedno s lidem." Zůstanou-li u moci, stávají se zpravidla svému egoismu poplatnými konzervátory revoluce. Revoluce má do budoucna suplovat všechny průběžné okamžiky voleb. Není přece žádnou náhodou, že revoluční události, které měly nastolit spravedlivější společenský řád, neuspěly a vyústily do deformací, kdy revoluční teror plynule přechází v zločiny za mírových poměrů. Jak je možné, že po sedmdesáti letech, to je v 20. století doba skýtající obrovský prostor, v Sovětském svazu teprve hledají cesty k základní humanizaci společnosti? Proč to jde tak ztuhla a pouze odbouráváním mnohého, co bylo považováno za pilíře porevoluční etapy? Zjišťuje se, že to, co mělo být nevyhnutelné bylo místo toho zajitím příliš daleko.

Po revolučním nadšení a někdy spíše běsnění nadchází po letech odliv, označovaný po francouzském precedentu v měsíci thermidoru. Začíná být chápáno, že nejen v přírodě, ale i ve společnosti probíhá revolučně mnoho destrukcí, ale minimum konstrukcí. To, co se v historii opakovaně destruovalo, nebyly revolučně nazrálé poměry, ale část díla set a set lidských generací. "Dny, které otrásaly světem" byly nezanedbatelně napájeny pudem ničit, přicházely a přicházejí nejčastěji ve válečných a poválečných obdobích budících v lidech různé radikální nálady. S příchodem dob klidnějších, naplněných pozitivní prací a pokrokem společnosti musí revolucionáři užívat nejhrubší demagogie, destabilizujícího teroru a dalších nevybíravých metod, aby přiblížili chvíli revoluce. Za normálnějších podmínek však revoluční situace nepřichází a nepřichází.

"V současnosti růst sil míru, demokracie a socialismu v řadě kapitalistických zemí vytváří podmínky, umožňující dělnické třídě útok na důležité pozice monopolistického kapitálu i bez vyhrocené revoluční situace. Avšak i v tomto případě trvá nezbytnost revolučního přechodu moci do rukou dělnické třídy a jejích spojenců, podmíněná celonárodní krizí." Toto se můžeme dozvědět z encyklopedického slovníku ze začátku osmdesátých let. Snad jsou podobné názory již dnes podrobovány revizi, ale nějak moc se o tom nehovoří. Vznikající trhliny v ortodoxní ideologii není snadné zacelovat. Každý myslitel by měl najít své místo ve vývoji lidského myšlení, i Karel Marx. Bude se mu tam přebývat lépe a v lepší společnosti než mezi novodobými olympskými bohy.

Když tak přemýšlím o cestách, kterými se bude ubírat lidské společenství, napadají mě dvě alternativy. První je pravděpodobnější a žádoucnější. Je jí budoucnost, která bude přát člověku a nebude nakloněna násilí, válkám a revolucím. Ta druhá je právě opačná, přála by nestabilitám všeho druhu, dnes mimořádně nebezpečným a nebyla by příznivá nám, lidem.

ik

ČESKOSLOVENSKO DNEŠKA

Vývoj v Československu ovlivňují různé, často protichůdné tendence. Směrem k demokratizaci působí politické reformy v zemích, které mají s naší republikou společný poválečný osud. Bez vlivu tu rozhodně není ani zjevná neperspektivnost stávajícího hospodářského a politického modelu, konstatovaná dnes tak či onak prakticky všemi. Naproti tomu ale stojí obavy vedení KSČ a státu z reforem, které by vyústily v rehabilitaci přestavby z roku 1968, v zavržení a odsouzení intervence a následující "normalizace" a konečně v nelichotivé zhodnocení současné politické reprezentace se všemi pro ni z toho plynoucími důsledky. Je nutno uvést, že tu nejsme svědky její neopodstatněné přestrašenosti. Každá reforma, která má přesvědčit a získat lidi a způsobit překonání nevyhovujícího systému řízení společnosti, musí jako vedlejší produkt obavy vládnoucí špičky potvrdit. Společnost v její drtivé většině taková perspektiva samozřejmě neznepokojuje, zatímco vedení bere pochopitelný ohled na vlastní politický zájem a

soké uznání jako občané. Jak se přece jen mnohé změnilo za uplynulých dvanáct let!

Vlna solidarity zvláště s Václavem Havlem, ale i Ivanem Jirousem a dalšími se zvedla nečekaně vysoko i v zahraničí. Stranou nezůstali státníci, politici, zákonodárci, strany a organizace, samozřejmě umělci, včetně světoznámých, krajané i tamní "obyčejní" lidé. Zcela novou skutečností jsou vystoupení spisovatelů maďarských, polských, sovětských, bulharských a dokonce i východoněmeckých. V nelichotivém světle se tak octla ona velká část našich spisovatelů, která svůj hlas nepozvedla. Před dvěmi desítkami let svědomí národa, dnes tvůrci, kteří se v procesu uvědomování zpožďují. Velké zastání, kterého se nespravedlivě odsouzeným dostalo, je dokladem změn v Evropě a výrazem nového pohledu na lidská práva jako na něco nedělitelného. Je v něm možno vidět pozitivní důsledek negativní praxe, je z něho možno pocítit, že ani čas, ani pokrok zastavit opravdu nelze.

ik

UKÁZKY Z TVORBY VÁCLAVA HAVLA A IVANA MARTINA JIROUSE PŘINÁŠÍME NA TOMTO MÍSTĚ JAKO VÝRAZ NAŠI SOLIDARITY S NIMI I S DALŠÍMI NESPRÁVEDLIVĚ VĚZNĚNÝMI.

ik + ok

Václav Havel

Čas od času mám příležitost hovořit s různými západními intelektuály, kteří zavítají do naší země a odhodlají se navštívit nějakého našeho disidenta - jednou z upřímného zájmu, snahy po porozumění a úmyslu vyjádřit svou solidaritu, podruhé prostě jen ze zvědavosti: kromě gotických a barokních památek jsou disidenti zřejmě pro zahraničního turistu v tomto veskrze šedivém prostředí jedinou zajímavostí. Tyto hovory bývají obvykle poučné a člověk se při nich mnohé dozví a mnohé si uvědomí. Nejčastěji mi bývají kladeny otázky tohoto typu: Domníváte se, že něco změníte, když vás je tak málo a nemáte žádný vliv? Jste odpůrcem socialismu nebo jej chcete jen zlepšit? Odsuzujete nebo schvalujete instalaci Pershingů 2 a křížujících raket v západní Evropě? Co pro vás můžeme udělat? Co vás nutí dělat to, co děláte, když vám to vynáší jen perzekuci a vězení a žádné viditelné výsledky to nemá? Chtěl byste, aby ve vaši zemi byl obnoven kapitalismus?

Tyto otázky jsou dobře míněny, vyrůstají z vůle porozumět a prozrazují, že těm, kdo je kladou, není jedno, jak to na tomto světě vypadá a jak to s ním dopadne.

Přesto mi právě takové a podobné otázky odkrývají, jak hluboce mnozí západní intelektuálové nerozumí /v jistém ohledu ani nemohou rozumět/ tomu, co se zde děje, oč nám - tím myslím tzv. disidenty - jde a především obecnému smyslu toho všeho. Vezměme například otázku "Co pro vás můžeme udělat?". Zajisté mohou udělat mnoho: čím větší podpora, zájmu a solidaritě svobodomyšlných lidí ve světě se těšíme, tím menší je nebezpečí, že nás zavřou, a tím větší je i naděje, že naše volání nebude znít do prázdna. A přece je někde v hloubi té otázky zakleto nedorozumění: v poslední instanci přece nejde vůbec o to pomoci nám, několika "disidentům", aby nás méně zavírali, nejde dokonce ani o to pomoci tomuto národu Čechů a Slováků a nějak to zařídit, aby se jim žilo lépe a svobodněji: pomoci si musí především sami; na pomoc jiných čekali až příliš často, až příliš se k ní upínali a až příliš často se se špatnou potázali: buď jim byla slíbená pomoc v poslední chvíli odřeknuta nebo se proměnila v pravý opak toho, co se od ní očekávalo. V nejhlubším smyslu jde přece o něco jiného: o záchranu všech, tedy ve stejné míře mou i toho, kdo se mne ptá. Anebo tu snad

nejde o společnou věc? Nejsou však mé špatné vyhlídky či naopak naděje i jeho špatnými vyhlídkami či nadějemi? Což mé zavření není útokem proti němu a jeho obelhávání útokem proti mně? Což není ničení člověka v Praze ničením všech? Což lhostejnost ke zdejším věcem či dokonce iluze o nich není přípravou pro tutéž mizérii jinde? Což není jejich mizérie předpokladem mizérie naší? Vždyť tu vůbec nejde o nějakého českého "disidenta" jako osobu v tísní, která potřebuje pomoc /od tísně bych si mohl nejlépe odpomoci sám: tím, že bych prostě přestal být "disidentem"/, ale o to, co jeho nedokonalé snažení a osud říkají a znamenají, co vypovídají o stavu, osudu a bídě světa, v čem jsou či mohly by být důvodem k zamyšlení pro jiné i z hlediska jejich a tedy našeho společného osudu, v čem jsou i pro ty, kteří nás navštěvují, varováním, výzvou, nebezpečím a poučením.

Ivan Martin Jirous

Jestli mi Pán Bůh dá
naposled navázat nit,
nechci nic ztratit,
potichu korálky rozsypané
nazpátek na ni soukat.
Jestli mi Pán Bůh
ještě jednou
tohleto všechno dá.

Má matka byla švadlena
moje sestra tká gobelíny
chce to jen znovu navázat
osnovu
přehodit přes ni útek
být pokorný

5.6.85

A sotva jsem dopsal
sedl na kolo -
kolem šel
v tmavomodré košili
chlap s kosou.
Hle, jak se převléká
smrt kmotřička!
A vánek od kosy máchnutí
/které se nestalo/
šlehl mne přes víčka.

5.6.1985

To je ta chvíle,
kdy už máš skoro prst
na kohoutku.
Na lukách plno kohoutků
a kostivál.
Šedozelené žito.

To je ta chvíle,
kdy naději
skoro jsi pustil po vánku.
A v podvečerním horkém tichu
nepřetržitý skřípot skřivánek.

5.6.1985

Tolikrát jsem psal
o olších
a dneska je prvně vidím kvést
Nepřestáváš mě Bože můj
laskavě světem vést

A tuhle cestou do Vydrří
prvně jsem viděl květy dubů
Tak laskavě mě Bože veď
dokud se dívat budu

6.6.85

Není pravda, že je mi smutno,
smutno mi totiž není.
A není pravda, že jsem sám,
jsem jenom osamělý.

13.6.85

Dvě těla do sebe propletená
jak houska,
dvě těla milostí posypaná
jak mákem,
dvě těla z kůže svlečená
dvojitým hadem,
fenyklem provoněná

13.6.85

Zandete si dvacet kroků...

EDA KRISEOVÁ, MARTA MARKOVÁ

/..../

Jan Zajíc byl, pokud to někdo neví, devatenáctiletý chlapec, student železniční průmyslovky v Šumperku. Upálil se 25. února v Praze na Václavském náměstí.

"Smutná a černá podlaha,
nedopalky cigaret,
kde vzala se ve mně ta odvaha
posuzovat tento svět...?" divil se ještě nedávno.

Nad rakví, vystavenou v devítiletce ve Vítkově, visí portrét a citát: Chtěl jsem být jen malým plamínkem v temnotách. Přichází matka, zahalená do černého závoje, dotýká se rukama rakve v místech, kde jsou nohy jejího syna. Školní děti zpívají Ach synku synku, a matka žaluje: "On byl příliš čistý na tenhle svět, nesnášel kompromisy, a já si vyčítám, že jsem ho tak vychovala."

Spolužáci snímají státní vlajku z rakve a podávají ji paní Zajícové. Ta ji úpěnlivě líbá. Kapela hraje hymnu. Černá nevěsta se zlomenou svící a bílá s myrtovou čelenkou stojí nad hrobem a pláče, umřel mládenec. /..../

Učitel z průmyslovky: "Opakuji ti, Jene, nad tvým hrobem, co jsem ti řekl nedávno v kabinetě: Pták křídlem nezdvihne oblohu."

Matka: Chtěli jsme ho pořád cpát do té naší krabičky, chtěli jsme, aby byl jako ostatní..."

Bratr Jaroslav: "Nerozuměli jsme mu, pochopili jsme ho až tehdy, když jsme dostali dopis na rozloučenou."

"Vím, jak velmi vážnou ránu vám tím způsobím, ale nezlobte se na mne. Nedělám to proto, že by mne mrzel život, ale právě proto, že si ho až příliš vážím. Svým činem vám ho snad lépe zajistím. Znáám cenu života a vím, že je to ta nejvyšší. Ale já hodně chci, a proto musím hodně platit. Po mém činu nepodléhejte malomyslnosti. Nesmíte se nikdy smířiti s nespravedlností, ať už je jakákoliv. Moje smrt vás k tomu zavazuje. Nenechte ze mne udělat blázna. Pozdravujte kluky, řeku a les..."

/..../

"Nejvíce mu vadilo, že už to lidem nevadí, že si už zvykli. On nemohl snést, že tu lidé chodí s vojáky do hospody a nechávají si od nich platit, že zase jezdí delegace. Hlásil se do domobrany před půl rokem, pořád chtěl něco udělat, ale nevěděl co. Palach mu ukázal cestu, odjel na hladovku, a když se vrátil, už hořel, nikdo ho nemohl uhasit."

/..../

Nad postelí je dosud fotografie Jana Palacha a starý československý státní znak. Na něm je Zajícovou rukou tužkou připsáno: "Jane Palachu, nezapomeneme - 16.1.1969".

/..../

vybral ok

TEN DRUHÝ

Jan Zajíc - jméno, které nemělo národu nic říkat, které bylo potlačováno, a to dost úspěšně. Jméno chlapce, který se upálil jako druhý. Už proto je tento čin ve stínu Palachova, je jeho nápodobou, opakováním, před kterým bylo varováno, navíc byl proveden v situaci, kdy demoralizace společnosti opět postoupila. Ale může se člověk řídit vždy taktikou, konat jen účelně? Toto upálení bylo snad činem přebytným, když se ale už stalo, není možné ho opomíjet. Jan Zajíc byl na svůj věk velice vyspělý, přemýšlivý chlapec, ve svých postojích nekompromisní, ale žádný fanatik. Jeho čin má tutéž etickou kvalitu jako Palachův. Ti dva stojí vedle sebe, v smrti sobě rovni.

Jane Zajíci - nezapomeneme!

KAREL KRYL:

Z MÉHO PLÍŽIVOTA

/DVOJ/MOTTO

Plísňové paličky
ve váze od šeráků
Loužička stearinu
pod svíčí bez knotu
Čas tančí gavottu
pískaje okarinu
k potěše hrobaříků
valících kuličky

Ponurá kadence
dvouapůlového tance
Komické umírání
podobné životu
Čas tančí gavottu
na lněném prostírání
Jistota elegance
slepého mládence

Dvě uši oslovy
na hlavu Sokratovu
Co gáží za mlčení
dají ti samotu
Čas tančí gavottu
v bláznovském převlečení
a osel bez žernovu
pronáší proslovy

16.-18.1.1979
I.M.J.P

MISA LATINA

Po větru stojí kříž
Lodyhy bez semínek
a mříže florentinky
Dnes - zítra - pozítří
Jako když zajiskříš
Křesadlem o kamínek
den svitne do vzpomínek
a ránu rozjitří

Jde soumrak neznatelný
pomalé stmívání
Pohledy nevzhlednou
ke světcům na orloji
Prach padá z kazatelny
namísto kázání
Je srdce pod jednou
Ač ruce pod obojí

MAMINKY

Spí slunce za mlhou
brož z bělavého zlata
nad krychlí z betonu
s okénky železnými
a jedna za druhou
dívenky s batolaty
jdou s vlasy spuštěnými
na blůzy z kretonu

Je jaro mlhavé
a keře kvetou žlutí
houf dívčích maminek
jak Máří Magdalény
a mraky děravé
jsou plné na prasknutí
jak čerstvě zabalený
balíček pralinek

Jdou dívky spanilé
s nepanenskými boky
Ach jaro! Jen pár nul
svázaných vzpomínkami
Já žil tak zběsile
že nesčítal jsem roky
Ne dívky maminkami
To básník zestárnul!

Z MÉHO PLÍŽIVOTA

Když se z vůle stane zvůle
Co pak zdrávo zbude?
Z masy masa
Z basy base
Z práva právo
Rudé

Monolog bezzubého mohamedána

"Tiše šislám
Když čtu Išlám."
/Verš byl zvorán:
Čte si Korán!/"

Z NEDOPATŘENÍ

Helena zchlastaná
lechtala lachtana
a čtyři osly zlé
lysé a oslizlé

PAVEL ŠRUT: DOMŮ A SAMOVAR

ČAS

/Antonínu Brouskovi/

Nebude znovu padat se stejným deštěm stejný sníh
Nevstoupíš dvakrát do téhož hostince
Nepopálíš si prsty víckrát od koblih
Kradených za zády z kastrolu mamince
Na prošlapaném linoleu už znovu nevyrazí kvítka
Sotva dokončíš originál stane se pouhou kopií
Tak dospělost lyrika navštíví teprve když je pozdě
A naštěstí jen zřídka
A kromě času všechno pomíjí

SLIBUJI

/níže jmenovanému bývalému tajemníku bytového družstva
Mansarda/

Slibuji:

Až budu mít otoman
A voltaistrovský ušák
Řeknu si Bohu o román
Tak jako Jiří Gruša

Až budu mít dva plus jedna
A na dveřích visitečku vlastní

Slibuji:

Skončí má existence bedná
A poměr s jistou básní

TAK NA TVOU ŽÁDOST O SOBĚ

/Petru Kabešovi/

Potkáváme se jenom míjením:
Ty tkvěl jsi na oběžných drahách
Trval na přesném znění
Svých stále stejných kaleval
A já měnil své podoby
Tak jako desátý hráč v nonetu

Tvé růžové a modré období
Tvůj mladší paleolit fernetu
Jsem potkal zastavil se minul a šel dál
I v době setí měl jsem jaksí po žních
Obcházejí své ženy jako polnosti
A všude sklizeno a žádné stížnosti
Takže vždy zbývalo

Václav Černý: Za hádankami Boh. Hrabala

Bohumil Hrabal je umělecky dávno naprosto přesvědčivá a čelná osobnost naší soudobé literatury v generaci dnešních padesátníků a šedesátníků. Je zrcadlem, průsečíkem a křižovatkou všeho, co se u nás i ve světě v umění sběhlo za poslední půlstoletí. Vyzrcadlil výboje epolli-nářského básnického kubismu i našeho poetismu; cítil se blízek vité-listickému expresionismu. Prožil ochotně surrealismus a osvojil si i umělecký smysl jeho velikých předchůdců, od vlkodlaka Lautréamonta po patafyzika Alfreda Jarryho. Účastnil se osobně bohémského paroxysmu domácího poválečného explozionalismu, byl by s klidem přijal to mani-festační programové jméno, kdyby mu vůbec kdy záleželo na názvech. Jedna z jeho tvárností hledí směrem k existencialismu, jiná jeví příbuzenský vztah k literatuře absurdna. Připomíná Jeana Geneta. Poz-nal Marcela Prousta i Franze Kafku. Tento příval ochotně vnímaných popudů jeho silnou osobitost poučil a rozvil, nicméně neoslabil. Vý-chodiskem jeho vývoje a tak říkajíc kolébkou jeho umělecké vůle byl lyrický talent bytosti smyslově obdařené, smyslné a zároveň imagina-tivní a snivé, která se vyjadřovala básní v próze a přirozeným sklo-nem tíhla k něžné milostné idyle. Životní zkušenost mu pomohla k ob-jevu "hospodského kecu", netušeného bájevého žánru současné lidové orální slovesnosti. Ač nikoliv bez předchůdců již v nejstarší tradici lidového písemnictví i ve včerejší významné próze, dopovýšil a dokul-tivoval hospodský kec k plné platnosti kulturního nástroje veliké soudobé české prózy. Zúrodnil všechny jeho rodné rysy, zvláště pokud odpovídaly jeho vlastním talentům hyperbolického vizionáře a uchváce-ného ctitele slastně milostného života. Uměl jej však povýšit i na výrazový prostředek jak smíchu, jímž jásá jeho kult života, tak iro-nie, která svou melancholickou kritikou usvědčuje křivdy na život. Již déle než tři desetiletí si nezměněně udržuje svou živou tvárnou tvořivost, a snad za tuto velikou kvalitou vděčí své veliké věrnosti sobě, která sahá až po provokativní skatologickou věrnost sexuálnímu exhibicionismu. Ve svém dosud posledním tvůrčím období přepodstatnil tak pábitelskou ironii v mnohotvárný humor, a rovnoběžně s humoristou vyrostl v něm i románový, směšnohrdinský epik. Současně v sobě uvol-nil stavidla i původnímu něžnému lyrikovi, a toho je prozatímním vý-razem kouzelná evokace "ztraceného času", vizionářská epikolyrika vzpomínky, která unese všechny symboly kultu života, erotu i lásky; vedle jásotu je prodechla již i melancholií marnosti, tím závěrečným a možná spásným pocitem všech sensuálů a rozkošníků. A to je proza-tím posledním uměleckým vítězstvím navždy nedopitého pijáka piva i tklivých hvězd, pijana pozemského i lunárního, Bohumila Hrabala.

vybral ok

PAN SPISOVATEL

Není mnoho příkladů, kdy by v literatuře šla hora k Mohamedovi a ne naopak, kdy by spisovatel zůstal věren sám sobě, nepodbízel se čtená-řům a ti ho masově četli. V naší poválečné literatuře je takovým oje-diněným příkladem tvorba Bohumila Hrabala. Od roku 1963, kdy mu vyšla první knížka Perlička na dně, jsme poznali řadu jeho nezaměnitelných děl, která vlastně tvoří jen jedinou knihu. A čtenářská obliba stále stoupá, po době, kdy náklad 50000 výtisků byl umělým stropem, vychází výbor Můj svět, složený z už vícekrát publikovaných próz, ve 120000 výtiscích a ty jsou zánegeden den rozprodány. Hrabalova tvorba je zdro-jem řady paradoxů, jedním z nich je dojem snadné srozumitelnosti a jasnosti jeho díla. Ano, Hrabal je velice čtivý, má svěží a hladký styl, to však neznamená, že je jednoduchý. Zdaleka ne všichni obdivo-vatelé vidí za ty věčně bizarní historky. Autor sice sám říká, že pí-še zábavnou literaturu a že je toliko zapisovatel, ale my ho v tomto

P ř e d 1 0 0 l e t y , d n e 1 3 . ú n o r a 1 8 8 9 ,
s e n a r o d i l T r i s t a n D e r ê m e

MLČÍME

Mlčíme. Jenom větru chvění
dechnuto vrbám na účes.
Poznávám přes své odmlčení,
že poslední je večer dnes.

Buď sbohem. Zem se v listí ztrácí.
Konvenční měsíc. Druh všech strof.
Hrdličky. Soumrak. Zakrvácí
jen hvězda, tečka za doslov.

Dáš-li mi úsměv, třeba malý,
ucítím znovu, jako v snách,
zimostráz, jež jsme dýchávali
v dnes opuštěných zahradách.

P ř e d 2 0 l e t y , d n e 2 6 . ú n o r a 1 9 6 9 ,
z e m ř e l K a r l J a s p e r s

Ale je-li možno přít se o to, zdali se Jaspersovi existenční filosofie podařila či ne, není možno vzít v pochybnost jeho skutečnou filoflickou existenci. Je možno říci, že se mu podařilo něco obtížného, paradoxního - profesorskou profesi, v tak mnohých případech alibi životní odpovědnosti, učinit projevem filosofické existence, která žije bez ulity v stálém severáku životních nejistot a existenciální reflektovanosti.

Jan Patočka

Lidská existence, ukazující se ve svých základních strukturách nejzřetelněji v mezních situacích, je určena jako ztroskotávání, v němž teprve dospívá člověk k sobě. Ztroskotávání však neďává existenci pečeť absurdnosti, ale člověk v něm pochopí, že je svou existencí odkázán na víru. Všechno jsoucno, pochopené lidským věděním, ztvárněné uměním a uskutečňované ve vlastní existenci člověka, je šifrou transcendence, kterou nelze vzít nezávazně na vědomí, ale která otvírá svůj smysl víře, jen nasadí-li člověk vlastní existenci.

Ludwig Landgrebe

P ř e d 1 1 0 l e t y , d n e 7 . b ř e z n a 1 7 9 9 ,
s e n a r o d i l F r a n t i š e k L . Č e l a k o v s k ý

ARTUR ZÁVODSKÝ: FRANTIŠEK LADISLAV ČELAKOVSKÝ

Dílo Čelakovského - hodnotíme-li je kritériem, jak připravovalo realistické zobrazení typických jevů za typických okolností - stojí na předělu cest. Dozadu, do minulosti hledí ony umělecké tvary Čelakovského, které nezobrazovaly českou skutečnost své doby, které k nám s obdivuhodnou šíří a pohotovostí přenášely díla cizích slovesností; dozadu, do minulosti ukazují ony umělecké tvary Čelakovského, jež nejsou na sobě odlesk i ve své době již nepokrokové ideologie měšťanstva prvních desetiletí 19. století. Je však v díle Čelakovského velký čin jeho folklórního sběratelství, jeho Ohlasů a velký čin jeho satiry literární i jeho nádherných realistických obrazů české skutečnosti - ty jsou obsahově i formálně progresivní, a proto si vyžadují nejenom naši ocenění a úctu, nýbrž i bedlivou pozornost.

vybral ok